

MUHASEBE VE FİNANS İNCELEMELERİ DERGİSİ

Dergi Anasayfası: www.dergipark.gov.tr/mufider

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN BASEL III KRİTERLERİ PERSPEKTİFİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ *

STUDYING THE PERCEPTIONS OF EXECUTIVES IN SMALL EVALUATION OF TURKISH BANKING SECTOR IN THE PERSPECTIVE OF BASEL III CRITERIA

Rozi MİZRAHİ^{a**}, İltan KANDEMİR^b

a Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, ORCID: 0000-0001-7173-4456
b Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İşletme Bölümü

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Tarihiçesi:

Gönderilme Tarihi 13.08.2018

Düzenleme 04.09.2018

Kabul Tarihi 05.09.2018

Anahtar Kelimeler: Bankacılık

Sektörü, SYR,LKO, Kaldıraç

Oranı, Basel III

Jel Kodları: G21, M10

ÖZET

Bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler, yalnızca finans dünyasını şekillendirmekle ve değiştirmekle kalmayıp, toplum refahına direkt etki etmektedir. Finans dünyasının derinliği ile ilişkilendirilebilecek imkânlar, teknolojik gelişmeler ışığında günümüze kadar çoğalarak gelmiş ve toplumsal refahın artmasında etkin rol oynamıştır. Aynı şekilde finans dünyasının yaşadığı krizler ise kümülatif anlamda refah kayıplarına yol açmıştır. Böyle bir düzende, kâr iştahının yaratabileceği yıkıcı etkiler son yüzyılda birçok kriz ile kendini göstermiş ve finans dünyasının temel aktörü olan bankaların sorgulanmasına yol açmıştır. Bankaları denetlemek için birçok yerel düzenleyici kurumun ortaya çıkması ise yeni bir problem yaratmıştır. Yerel kurumların uygulamalarında ortaya çıkan farklar globalleşen dünyada rekabet eşitsizliğine neden olmuştur. Bunların sonucu olarak Basel kriterleri hazırlanmış ve dünyada kabul gören uygulamalar haline gelmiştir. Çalışmamızda öncelikle dünyada ve Türkiye’de bankacılığın tarihsel gelişimine kısaca yer verilmiştir. Daha sonra Basel kriterlerinin ortaya çıkışı ve getirdiği yenilikler ortaya konmuştur. Çalışmamızın son bölümünde Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğüne göre %75’ini oluşturan ve bu nedenle sektörü temsil edebileceğini düşündüğümüz yedi bankanın Basel III kriterlerine uyumu değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

The developments in banking system not only formalise and shift financial world but also have a direct impact upon public welfare. The opportunities associated to depth of financial World have lasted increasingly until today in consideration of technological developments and they have played a great role on public welfare increasement. On the other hand, the crises in financial World have brought about

ARTICLE INFO

Article history:

Received 13.08.2018

Revised 04.09.2018

Accepted 05.09.2018

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu Yazar, E-mail adresi: rozi.mizrahi@ikc.edu.tr

Keywords: *Banking Sector, CAR, LCA, Leverage Ratio, Basel III.*
Jel Codes: *G21, M10*

cumulative welfare loss. In such an order, the destructive effects caused by profit appetite have revealed themselves with several crises in last century and it has caused to question the banks that are the prior actors of financial World. The appearance of several local regulatory authorities, to supervise the banks, creates a new problem. The differences emerging in implementations of local authorities have triggered competitive distortion in global World. As a consequence of all these factors, it has worked out Basel criterions and these became well accepted implementations all over the World. In this study, first of all the history of banking system in the World an in Turkey is shortly mentioned. Then, Basel III criterions and potential effects of these criterions over Turkish banks are discussed. In the last part of the study, seven banks that constitute 75% of the Turkish banking sector according to its asset size and which we consider to be able to represent the sector for this reason have been evaluated for compliance with Basel III criteria.

1. GİRİŞ

Her tacir, yaptığı ticareti finanse edebileceği ve ticaretten elde ettiği karı değerlendirebileceği kurumlara tarih boyunca ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaçtan ortaya çıkan bankacılık, geçmişte ilkel sayılabilecek yöntemlerle işlerken, teknolojinin ilerlemesi ve bilgi transferinin yüz yıl önce hayal edilemeyecek noktalara gelmesiyle çok ciddi şekilde gelişmiştir. Bu değişim ise bankaların temel işlevi olan fon transferlerine aracılık hizmetlerinin dışında işlemler yapmasına olanak vermiş ve finans sektörü kar güdüsüyle her geçen gün yeni enstrümanlar icat etmeye başlamıştır. Her yeni gelişme beraberinde yeni sorunları da ortaya çıkarmıştır.

Finans dünyasının derinliği arttıkça ve fon transferleri sınırlar olmaksızın bir piyasadan diğerine kaydıkça sistemin kırılabilirliği artmış ve ekonomik krizler hiç olmadığı kadar sık ve yıkıcı olmaya başlamıştır. Günümüzde finans dünyası yakaladığı gelişim ivmesinden çok, yarattığı krizlerle gündeme gelmektedir. Her ne kadar bu krizler ortaya çıktıktan sonra işleyiş mekanizmaları net bir şekilde ortaya konulsa da, bunları önleyici kurallar her zaman krizlerden sonra düzenlenmiştir. Bunun temel nedeni finans dünyasındaki ilerlemenin yarattığı risklerin, düzenleyici kuralların öngördüğü risklerden farklı biçimde ortaya çıkmasıdır. Kısacası, yeni finansal enstrümanların ortaya çıkardığı sorunlarla baş edebilmek adına yeni düzenlemeler getirilmektedir. Basel kriterleri de bu gerçeklik doğrultusunda kabul görmüştür. 1988 yılında yayımlanan ilk kriterler ile günümüzde uygulanması planlanan basel III kriterleri arasında çok ciddi farklar bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin solo bazda aktif büyüklüğü bakımından en büyük yedi bankası, basel III kriterleri ışığında incelenmiştir.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BANKACILIK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Dünyada Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Modern bankaların ortaya çıkışı 19. yüzyıla dayanırken bankacılık işlemlerinin tarihi eski çağlara kadar dayanmaktadır. Bir nesnenin emanet alınıp verilmesi bankacılığın başlangıcı olarak kabul edilirse, bankacılık hizmetlerinin başlangıcını milattan öncesine dayandırmak mümkündür. Babil ve Sümer medeniyetlerinde kredi işleri yaparak tarım kredisi veren kişilerin bulunduğu ileri sürülmektedir. Babil Mabel bankaları bunun için güzel bir örnektir. Sonrasında ise Eski Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinde çoğunlukla din adamlarının ve bazı kuruluşların bankacılık hizmetleri geliştirdikleri görülmüştür (Geylan, 1985: 6).

Bankacılık hizmetlerinin başlangıcını din adamlarıyla ilişkilendiren görüşler oldukça güçlüdür. Bu görüşe göre; ilk çağlarda eşyalarını tehlikelerden korumak isteyen kişiler, bunları tapınaklara emanet ederlerdi. Din adamları da tapınaklara emanet edilen bu varlıkları, bir ücret alarak, ihtiyacı olan insanlara ödünç vermekteydi. Yani bu süreç bankacılığın kaynak aktarma fonksiyonudur ve bu nedenlerle tarihteki ilk bankalar tapınaklar, ilk bankacılar ise din adamlarıdır görüşü ortaya çıkmıştır (Çivi, 1985). Ayrıca başka bir şehre ticaret için giden bir tacirin, gittiği yerde kendini tanıtmak için, geldiği şehrindeki tanınmış ve güvenilir bir başka kişiden mektup alması da bugünkü bankacılık hizmetlerinde gördüğümüz "Teminat Mektubu"na eşdeğer görülmektedir (Ay, 2010: 3).

İlerleyen süreçte para bir değişim aracı olarak kullanılmaya başlanmış ve ticaret gelişim göstermiştir. Gelişen ticaret beraberinde para ile ilgili sorunları da getirmiştir. Bunun sonucunda Ortaçağ İtalya'sında sarraflar ortaya çıkmıştır. Sokaklarda önlerine koydukları ve adını bugünkü bankalara

vermiş olan “banco” adlı masa üzerinde madeni paraların ayarını kontrol eden, ağırlıklarını tartan, para muhafaza eden sarraflara, 12. yüzyılda “bancherius” adı verilmiştir. Zamanla çalışma alanlarını genişleten bu kişiler para ticareti yanında kredi ticareti de yapmaya başlamışlardır. Mevduat aldıkları ve kredi vermeye başladıkları için bu kişilerin belirli bir yerde ikamet etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır ve böylece geleceğin banka ve bankacılık işlemlerinin temelleri bu dönemde atılmıştır.

Eski Yunan’da, Parthenon ve Apollo Tapınakları emanet kabul edip, para basmış, ödünç vermişlerdir. Ayrıca devlet tarafından denetlenmişlerdir. Bu durumda ilk kamu bankalarının da Eski Yunan’da kurulduğu görülmektedir. Bankerlerin aldıkları yüksek faiz nedeni ile her site bir devlet bankası kurmaya yönelmiştir. İlk bankacılık krizi ise Atina Sitesi’nde yaşanmıştır. Yaşanan kriz bazı borçların silinmesi ve paranın borçlular lehine yeniden değerlendirilmesiyle ortadan kalkmıştır (Günel, 2001: 6).

Ortaçağ’da yaşanan savaşlar ve bunun getirdiği siyasi karışıklık ile ekonomik olumsuzluklar bankacılık faaliyetlerinin gelişimini durdurmuştur. Ekonomik ve ticari faaliyetler oldukça yavaşlamış, faizi haram olarak kabul eden görüşlerin artması sonucu para ve kredi işleri ile uğraşanların sayısı azalmış, buna bağlı olarak da bankacılık faaliyetleri gerilemiştir. Bu sırada Lombardlar ve Yahudiler faaliyetlerine devam etmişlerdir. 11. yüzyıldan itibaren faiz yasağından da faydalanarak Avrupa’ya yayılıp ödünç işlerini ellerine almışlardır. Her yerde aynı uyguladıkları kural ve hükümlerle ticaret ve bankacılık işlerinde genellik sağlamışlardır. 1290 yılından sonra oldukça güçlenen bazı Lombard sarrafları İngiliz ve Fransız hükümetlerine büyük krediler vermişlerdir (Urgancı, 1982).

1407 yılında Ceneviz’de kurulan Banko di San Giorgio, o güne kadar kurulan aile bankalarından farklı olarak kamusal benzer bir banka düzeninde kurulmuştur. Bu banka uzun süre kendi alanında “discountbank” ve “afiş bankası” olarak ticaret yaptıktan sonra 1805 yılında, iktidarı ele geçiren Napolyon tarafından kapatılmıştır (Ay, 2010: 6).

1453 yılında İstanbul’un fethedilmesinden sonra bankacılık faaliyetleri gerçek anlamda gelişmeye başlamıştır. Fetihten sonra ortaya çıkan Rönesans ile Reform hareketleri ve yeni kıtaların keşfedilmesi, ticaret alanlarının genişlemesi sonucunu doğurmuştur. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası ticaretin gelişmesi ile o zamana kadar Batı ülkelerinde geçerli olan Kilise Hukuku yerini Roma Hukuku’na bırakmıştır. Ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri faiz hakkındaki düşüncelerin değişmesi ve faiz yasağının ortadan kalkması olarak belirtilebilir. Bu da Avrupa ülkelerinde bankacılık faaliyetlerinin önem kazanmasına ve bankacılığın

gelişmesine büyük katkı yapmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında Avrupa’nın ticaret merkezi İtalya’dan Portekiz, İspanya, Fransa ve İngiltere’ye kaymış, bankacılık ve para ticaretinin yatırım alanındaki önemi artmış ve Avrupa’nın tanınmış ve zengin aileleri bankacılık işleri ile yakından ilgilenmişlerdir. Banker ailelerin ilgi duydukları yatırım alanları deniz aşırı ticaret, para basım işleri, vergi toplama, uluslararası sermaye transferi, Avrupa’da ve sömürgelerindeki maden yatakları ve borsadır (Çivi, 1985).

Ekonomik kriz sebebiyle 1500’lü yıllarda Venedik bankerlerinin tümünün iflas etmesinden sonra 1581 yılında Venedik’te Banco Della Piazza del Rialto adıyla ilk resmi banka kurulmuştur. Bu gelişme Venedik’te özel bankacılık faaliyetlerinin tümünün kaldırılması sonucunu doğurmuştur. Banco del Rialto’nun mevduat kabul etme, kabul ettiği mevduatın kişilerarası transferine aracı olma görevi verilmiş ancak mevduat kullanması yasaklanmıştır. Banco del Rialto’da daha sonra kredi işleri de yapılmıştır. Özellikle gemi sahiplerine ve deniz aşırı ticaretle meşgul kişilere açtığı orta vadeli kredilerle Banco del Rialto, ticaretin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır (Çankaya, et al., 2001).

Amerika’nın keşfinden sonra Avrupa’ya çok miktarda altın ve gümüş madeni gelmiştir. Avrupa’da kullanılan sikkelerin çok farklı değerde olması nedeniyle de Avrupa ekonomisinde bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların ortadan kaldırılması için 1609 yılında Hollanda’da Amsterdam Bankası kurulmuştur. Bankaya, mevduat kabul etme ve tediye yapma görevi verilmiştir; ama kredi faaliyetlerinde bulunması yasaklanmıştır. Banka, yatırılan sikke veya külçe altına karşılık olarak, müşterilerine tediyede bulunmuştur. Amsterdam Bankası, kısa sürede Avrupa’nın en önemli bankası olmuştur ve hesaplarını “Florin Banco” denen sabit kıymetli bir para üzerinden tutarak bankacılığa önemli bir yenilik getirmiştir. Daha sonra Amsterdam Bankası da kredi vermeye başlamıştır ancak Fransa ile yapılan savaşlarda bankanın Hollanda’yı desteklemek amacı ile altın stokunu eritmesi üzerine 1814 yılında banka tasfiye edilmiştir.

1637 yılında Venedik Bankası kurulmuştur. Bu banka çek ve banknot kullanımını sağlayan “Contadi di Banka” sistemini geliştirmiştir. 1640’ta İngiltere kralı, tüccarların Londra kulesinde saklanan altın külçelerine el koyunca, tüccarların devlete olan güveni sarsılmış ve tüccarlar altınlarını, Goldsmith denilen tüccarlara vererek karşılığında bir belge almaya başlamışlardır. Bir süre sonra Goldsmith’lerin kasalarındaki altınların boşta durduğunu görerek, bunlara dayalı olarak borç isteyenlere “Goldsmith’s Notes” denilen kendi senetlerini vermeye başlamaları ve bu senetlerin zamanla piyasada alışverişlerde dolaşır olması ilk banknot sistemini oluşturmuştur (Parasız, 2007).

Stocholm Bankası ve İngiltere Bankası (Bank of England) da bankacılık tarihinde önemli yere sahiptir. Bu bankalar ilk emisyon bankaları olarak nitelendirilir. İngiltere Bankası İngiliz bankacılığının temelini oluşturur ve kuruluşundan itibaren devlet hazinesinin bankası ve en büyük yardımcısı olmuştur. Ülkedeki ekonomik bir takım olumsuzluklardan sonra güvenilir bir bankaya ihtiyaç duyulması üzerine kurulan İngiltere Bankası, emisyon tekeline sahip olmamakla beraber, özel bir banka olarak çağdaş merkez bankalarının bilinen ilk örneğini oluşturmuştur (Ay, 2010: 9).

Fransız İhtilali ile bankacılık alanında yeni fikirler ortaya çıkmış ve bu fikirler modern bankacılığın gelişiminde etkili olmuştur. Sözü edilen emisyon bankalarının para ve kredi konusunda oynadığı rol diğer ülkelere de örnek olmuştur. 19. yüzyılda hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde bankalar – İngiltere bankası örneğinden hareketle – çok şubeli anonim şirket statüsünde, yasaların denetiminde kurularak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bankalar bankacılık hizmeti dışında mali piyasaları düzenleme görevini de üstlenerek, zamanla birleşip büyük holdingler oluşturmuş ve uluslararası piyasalara açılmışlardır (Al, 1998: 88).

19. yüzyılda Avrupa bankaları kaynak yapılarıyla ilgili olarak uzmanlaşma sürecine girmişlerdir. Bu dönemdeki banka birleşmeleri de bununla bağlantılıdır. Küçük ölçekli bankaların ayakta kalabilmesi için bu birleşmeler zorunlu bir hal almıştır. Birleşen bankalar bu sayede hem uluslararası mali sınırlamaları aşabilmiş hem de karlılıklarını artırarak pazar paylarını artırmışlardır.

Bankacılık hizmetleri, endüstri ve ulaştırma olanaklarının gelişmesiyle 19. yüzyılda büyük bir genişleme göstermiştir. Bu yüzyıldan önce kurulan çok az sayıdaki devlet ve belediye bankaları ayrı tutulursa, hemen hemen bütün bankalar kişilere ait ve genellikle onların hayatları ile sınırlı şekilde şahsi bir işletme niteliğindedir, bu yüzyıldan sonra kurulan bankalar sermaye şirketi şeklindedir. Bankaların anonim olarak kurulması ve örgütlenmesi ilk kez bu yüzyılda uygulanmıştır. Bu sayede dar imkânlarla sahip, küçük sermayeli ve dağılık bankalar yerine geniş sermaye ve büyük finansal imkânlarla sahip, şubeleri olan bankalar ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar birçok değişiklik ve gelişme kaydeden bankalar en mükemmel şekillerini almışlardır (Altuğ, 1996).

20. yüzyılda, kalkınma bankalarının kurulmaya başlanması ve ABD bankalarının hızla yayılması dünya bankacılık sektöründeki en önemli gelişmelerdir. 1913'te ABD'de çıkarılan Federal Rezerv Kanunu ile Ulusal bankalara yurt dışında şube açma izni verilmiştir. Bununla birlikte I. Dünya Savaşı öncesinde verdiği borçları tahsil edemeyen ve savaşı finanse etmekte zorlanan İngiliz ekonomisinin dünya bankerliği oynama rolünün kısıtlanmasıyla ABD bankalarının yayılması hızlanmıştır. Böylece

sterlinin uluslararası ödeme aracı olma konumu sarsılmış ve yerini dolar doldurmuştur. Avrupa ülkeleri Avrupa'dan ABD'ye doğru sermaye çıkışını önleyememiştir. Bu sermaye akışı New York'u uluslararası finans merkezi haline getirmiştir ve ABD savaş öncesinde dünyanın en borçlu ülkesiyken, savaşla birlikte en önemli borç veren ülkelerinden biri olmuştur (Oksay, 2003: 48).

2.2. Türk Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı dönemine kadar uzanan Türk bankacılık sistemi finansal değişimlere ve genel ekonomik yapıya paralel bir gelişim göstermiştir. Türk ekonomi sistemi mercek altına alındığında, özellikle son dönemde bankaların ekonomideki yerini daha da sağlamlaştırdığı ve önemini arttırdığı görülmektedir.

Osmanlı döneminde ülke ekonomisi her ne kadar dünyada gerçekleşen ekonomik olaylara duyarlı olsa da genel anlamda dışa kapalı bir ekonomi konumundaydı. Bu dönemde özellikle sanayi devriminin ekonomiyi etkilediği görülmektedir. I. Dünya Savaşı ve sonrasında cumhuriyetin ilanı ise ekonomide, devlet merkezli bir görünümün hakim olmasına neden olmuştur. Bankacılık sisteminde bu etki öncelikle kamu sermayeli bankaların ortaya çıkmasına neden olmuş, daha sonra ülkeye sermaye girişi olmasıyla birlikte yabancı sermayeli bankaların kurulması hızlanmıştır. Yıllar içerisinde ekonominin dışa açıklığı artmış olup, maruz kalınan risklerde bu çerçevede farklılık arz etmiştir.

Çalışmamızda Türk bankacılık sistemi; Osmanlı Devleti Dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve Yakın Dönem olarak sınıflandırılarak incelenmiştir.

2.2.1. Osmanlı Devleti Dönemi

Osmanlı Devleti'nde kredi faaliyetleri Tanzimat Dönemi'ne kadar 'Sarraf' adı verilen, para ticaretinde uzmanlaşmış gayrimüslimler tarafından yürütülmüş ve ticaret hayatında ihtiyaç duyulan krediler bu kişiler tarafından temin edilmiştir. 1847 yılında örgütlenen Galata Bakerleri ve Yahudi, Ermeni ve Rum kökenli sermayedarlar birleşerek "İstanbul Bankası" adı altında ilk Türk bankasını kurmuşlardır (Yenigün, 2016: 85). Bu banka Osmanlı Devleti'nin ihtiyacı olan nakit parayı dış ülkelere borçlanarak sağlamak, yabancı sermayenin ülkede yatırım yapmasının önünü açmak, ihtiyacı olan kişi ve kurumlara kredi vermek gibi işlevlere sahipti. Bu anlayış piyasada yüksek faizlerin oluşmasına ve devletin dış borçlarının artmasına sebep olmuştur. Ülkede yabancı sermayeli başka bankalar da kurulunca rekabet ortamı oluşarak bankaların mali sistemlerinde birtakım zorluklar ortaya çıkmıştır. 1852 yılına gelindiğinde ise kurulan bu ilk banka

ekonomik yeterlilik açısından başarısız olarak iflasını ilan etmiştir (Keskin, et al., 2008: 1).

Osmanlı döneminde, 1856 yılında, merkez bankası niteliğinde “Osmanlı Bankası” kurulmuştur. Osmanlı Bankası, para çıkarma tekeline sahipti ve bütçe denetleme yetkisi vardı. Bu görevleri ile Türk Hükümeti üzerinde önemli bir baskı oluşturmaya ve hükümet, Türk para sisteminin denetimini yapamıyordu. 1856 yılında Paris Antlaşması'nın imzalanması ile birlikte Osmanlı Devleti'nin dış borçlanması daha da kolaylaştırılmıştır. Osmanlı Bankası'nın kuruluşu, bu açıdan bankacılığın resmen başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Sağlam, 2010: 4). Cumhuriyete kadar İngiliz ve Fransız bankalarının daha etkin olduğu görülmektedir. Bu bankalar içinde özellikle Osmanlı Bankası ön planda olmakla birlikte, yabancı bankalar genel olarak dış ticareti yönlendirmede etkin olmuşlardır. Bu faaliyet yöntemleri ile yurtdışından sermaye temin ederek, yurtiçinde pazarlamaktan ziyade ithalat ve ihracat işlemlerini finanse etmişler ve nakdi varlıklarını düşük seviyede tutmuşlardır.

1800'lü yılların sonuna doğru zayıflayan ekonomik yapı ve yüksek dış borçlanma, bankacılık sektörüne zarar vermiştir. Aşırı borç yükünün etkisiyle dışa bağımlı hale gelen finansal sektör, Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte sanayi, tarım ve hizmet sektöründeki gelişmeler ile birlikte Türk bankacılığı gelişmiş ve karmaşık bir yapı haline gelmiştir (Sağlam, 2010).

1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanından 1923'e kadar geçen süre içinde 11'i İstanbul'da 13'ü de Anadolu şehirlerinde olmak üzere toplam 24 milli banka kurulmuş, bunlardan 14 tanesi Cumhuriyet döneminde de faaliyetini sürdürürken, diğerleri kapanmak zorunda kalmıştır (Günel, 2001: 7).

2.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanı bankacılık sisteminde önemli değişiklikler yaratmıştır. Cumhuriyetin kurulması bankacılık sektöründe devletçilik politikasının öne çıkmasına neden olmuş ve bu etki 1930'lu yıllara kadar devam etmiştir. Bunun nedeni yabancı sermayeli bankaların faaliyetleri itibarıyla kalkınmayı desteklemekten uzak olmalarıdır. Sonuç olarak sayıca fazla olan yabancı bankalar yerine yerli sermayeli bankaların kurulmasını teşvik edici politikalar benimsenmiştir.

İzmir İktisat Kongresi sonunda alınan kararlar sonrasında 1924 yılında ilk özel yerli sermayeli banka olarak “Türkiye İş Bankası” kurulmuştur. 1925 yılında ülkenin sanayi ve madenlerini geliştirmeyi desteklemek amacıyla ilk kalkınma bankası, “Türkiye Sanayi ve Maden Bankası” adıyla kurulmuştur. 1927 yılında ise ülkede onarımın sağlanması ve inşaat sektörünü desteklemek amacıyla “Emlak ve Eytam Bankası” kurulmuştur

(Yenigün, 2016: 87). 1930 yılında da para basmak, paranın değerini korumak, ekonominin likiditesini sağlamak ve bankalara ödünç para vermekle görevli olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurulmuştur. Bu dönemde yerel bankacılık önem kazanmış ve çok sayıda yerel banka kurulmuştur (Kıraç, 2008: 1).

Ekonomik politikalar, bu dönemde özel sektörde sermayenin yeterli düzeyde olmaması, efektif bir bankacılık sisteminin bulunmaması, özel sektörün deneyim eksikliği ve 1929 yılı ekonomik krizi nedeniyle devlet destekli politikalar geliştirilmiştir. Tarım sektöründeki gerilemeye karşın sanayi sektörünü destekleyen bankaların kurulması teşvik edilerek madencileri, belediyeleri ve küçük işletmeleri destekleyen bankalar kurulmuştur. Bu yaklaşıma da iktisadi devletçilik stratejisi denmiştir (Keskin, et al., 2008: 4). Ekonomide devletçi politikalar ön plana çıkmış ve devlet bankaları kurulmaya başlanmıştır. 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın bu gelişmeler üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bu gelişme, devlet eliyle sanayileşme politikasının bankacılık sektörüne de yansımaları şeklinde değerlendirilebilir (Parasız, 2000).

Devlet sermayesi ile kurulan kamu bankalarının ön plana çıkmasıyla 1933 yılında “Sümerbank” kurulmuştur. Yine 1933 yılında “İller Bankası”, 1935 yılında “Etibank”, 1938 yılında “Halk Bankası” kurulmuştur. Kamu bankacılığının etkin olduğu yıllarda, devlet tarafından desteklenen özel sektörün, kalkınma için yetersiz kaldığı görülmüş ve devletin zorunlu tasarrufları arttırarak, ekonomideki rolünün genişletilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın olduğu yıllarda dünya ile benzer şekilde Türkiye'de de daralma yaşanmış ve bankacılık sektörü bu durumdan etkilenmiştir (Gökçen, 2012: 30).

1945 yılında, içeride ve dışarıda gerçekleşen olaylar, özel bankaların gelişmesine ortam yaratmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu yüksek enflasyonla birlikte tarım ve ticaret sektöründe yüksek gelirli bir sınıf oluşmuştur. Diğer taraftan, ekonomide liberalleşmeyi benimsemesiyle adımların atılmasıyla yatırımlar artmıştır. Nüfus büyümesi, şehirleşmenin hızlanması, genişleyen talep ve artan üretim, ekonomide para ve kredi talebinin de artmasına sebep olmuştur. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak özel bankaların sayısında da artış gerçekleşmiştir. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1950 yılında Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, 1955 yılında Pamukbank ve Tütünbank kurulmuştur. Bankacılıktaki gelişmelere paralel olarak, bankacılık mesleğinin gelişmesi, işbirliğinin sağlanması ve haksız rekabeti önleyici kararların alınması ve uygulanması amacı ile 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur. Bu dönemde yaşanan

serbestleşme ve özel sektör gelişmesine bağlı olarak, 1958 yılında 7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca tasarruf sahiplerinin haklarını korumak amacı ile Bankalar Tasfiye Fonu kurulmuş, 1982 yılında ise bu fon Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir (Erdem, 2006). Bu dönemde, faiz oranları ve bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve döviz dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığı önem kazanmıştır. Bununla birlikte şube bankacılığının yaygınlaşması yerel bankaların tasfiyesi sürecini hızlandırmıştır (Kıraç, 2008: 4).

1960'lı yıllarda ise Türkiye ekonomisinin planlı döneme girmesiyle birlikte, 1960-1980 döneminde, Türk bankacılık sektörü belirlenen kurallara göre bir değişim ve gelişim sürecine girmiştir. Bu dönemin bankacılık açısından ön plana çıkan özellikleri; uzman bankacılık anlayışıyla, kalkınma ve yatırım bankalarının önem kazanması, ticari bankacılık anlayışına ise sınırlamalar getirilmesidir (Yıldırım, 2011:3).

1973 yılında yaşanan petrol krizi ise Türk ekonomisini ciddi olarak yıpratmıştır. Yine bu dönemde kalkınma planları uyarınca üretilen malların ihracının mümkün olmaması döviz krizine neden olmuştur. Bu durum dış borçların daha da yükselmesiyle sonuçlanmıştır. Bütün bu olumsuz koşullar sonucu 24 Ocak 1980'de İstikrar ve Ekonomi Değişim Programı ilan edilmiştir. Bu program ile ekonomide liberalleşmenin önü açılmış, serbest piyasa ekonomisine yönelik adımlar ivme kazanmıştır.

Cumhuriyet döneminden 1980'e kadar, bankacılık sektörü devlet destekli politikalar ile geliştirilmeye çalışılmışsa da, gerek içerde gerek dışarda meydana gelen dalgalanmalar istenilen sonuca ulaşılmasını engellemiştir. 1980 yılı sonrası ise her alanda serbestleşme başlamıştır. Bu ortam, bankacılık sektörünün büyümesine olanak sağlamış ve serbest piyasa ekonomisine geçilmesi sektörün dışa açılarak, uluslararası piyasalara entegre olmasına imkan vermiştir. (Kıraç, 2008: 5)

2.2.3. Yakın Dönem

1980 yılı sonrası dünya ile entegre olma çalışmaları sonucunda, gerek yurt dışında şube açan Türk bankaları, gerekse Türk bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı bankalar sayesinde bankacılık sisteminin etkinliği artmıştır.

1980'li yılların bir başka önemli gelişmesi ise, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde "interbank" piyasasının oluşturulmasıdır. Bu sayede bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanması ve likidite fazlasının değerlendirilmesi kolaylaşmıştır. İnterbank, bankalara kaynak kullanma esnekliği ve kaynakları daha etkin kullanma imkânı

verdiği gibi, ekonominin likidite dengesini kurmada da çok yararlı olmuştur (Şahin, 2000).

1980 sonrasında bankacılık alanındaki gelişmeler şöyle özetlenebilir;

- Faizlerin serbestleşmesi, mevduata pozitif reel faiz ödenmesi,
- Yabancı bankaların kurulmasına veya Türkiye'de şube açmasına uygun ortam yaratılması,
- Yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmesi,
- Türk bankacılığının dışa açılması,
- Türk bankacılığında batık veya donuk krediler sorununun ağırlaşması,
- Bankaların kaynak yapılarının değişmesi ve bankacılıkta mekanizasyon ve otomasyon artması ile elektronik bankacılığa geçiş (Akgüç,1992).

Ekonominin her alanında liberalleşmenin hakim olmaya başladığı 1980 sonrası, serbest piyasa ortamı sağlanmaya çalışılmış ve ihracata yönelik ürünlerin üretimi ön plana çıkararak, dışa açılmaya çalışılmıştır. Yine bu dönemde faiz oranları serbest bırakılmış ve oranın piyasada arz ve talebe göre belirlenmesi sağlanmıştır (Dinçer, 2006: 87).

1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün ekonomi içindeki payında, dışa açılmada, teknolojik altyapıda, banka hizmetlerinin çeşitliliğinde olumlu gelişmeler gerçekleşmiştir. Buna karşın sektörün üretime destek olma ve kaynakların uzun vadeli yatırımlara kanalizasyon edilme faaliyeti yavaşlamıştır(Dinçer, 2006: 92).

2000'li yıllara yaklaşırken bilişim sektöründe meydana gelen gelişmeler, rekabet ortamını kuvvetlendirmiştir. Teknolojik imkânların kullanımının yaygınlaşması uluslararası piyasalara erişimi kolaylaştırmış, farklı finansal araçlar ortaya çıkmıştır. Bunlara örnek olarak, ATM'ler, banka kartları vb. bankacılık ürünleri gösterilebilir. Bu ürünler, Türk bankacılık sektöründe zamanla yer bulmuş ve kullanımı her geçen gün artmıştır. Yine bu dönemde kamu finansman açıkları, iç borçlanmaya yöntemleriyle giderilmeye çalışılmış, bu durum bankaların mevcut fonlarını yüksek faiz oranlarıyla devletin kullanımına açmasını sağlamıştır. Diğer taraftan talebin karşılanması içinde yüksek faizlerle fon toplanması ekonomik yapının kırılma eğilimini arttırmıştır. Dış borçlanma ile ekonomik genişleme eğilimi 1990'lı yılların bir diğer ekonomik özelliği olarak göze çarpmaktadır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde yaşanan finansal krizler sonucu TL'ye olan güven azalmış ve bankacılık sektörünün temel fon kaynağı olan mevduat 2001 yılının ilk yarısında reel tabanda daralmıştır. Yılın ikinci yarısından itibaren ise döviz tevdiat hesaplarındaki artış sonucu yeniden yükselme eğilimine girmiştir. Ancak 2000 yılı Kasım ayında ortaya çıkan kriz sonrasında kredi hacmi hem arz hem

de talep yönlü daralmıştır. Bankaların kaynak maliyetinin artması, kaynak sağlama imkanlarının daralması ve kredi geri dönüşlerinde yaşanan güçlükler karşısında likit kalmayı tercih etmeleri ile kredi arzı olumsuz etkilenmiştir. Tüm bu süreç sonunda mali sistemin yapısal sorunları daha da kötüye gitmiştir (Sarı, 2004: 154).

2001 Şubat krizinden sonra mali piyasalara yönelik özellikle Türk bankacılık sisteminde büyük zarara neden olan ve kısa dönemde istikrarsızlığa yol açan yerli döviz talebinin karşılanabilmesi ve buna bağlı olarak döviz kuru istikrarsızlığının ortadan kaldırılması için çalışmalara başlanmıştır. Bunun sonucunda Mayıs 2001 tarihinde, ekonominin dış şoklara ve krizlere dayanıklı hale getirilmesi, enflasyonun düşürülmesi, mali disiplinin sağlanması ve bankacılık sektörünün güçlendirilmesi amacıyla, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ilan edilerek uygulamaya konulmuştur (Uyar, 2003).

2000’li yılların başında zorlu bir süreçten geçen bankacılık sektörü için en önemli sınav ve bu dönemin en önemli gelişmesi ABD kaynaklı mortgage krizi olmuştur. 2008 krizi ABD’de konut fiyatlarının hızla düşmesiyle kendini göstermiş, buna paralel ekonomik aktiviteler yavaşlamıştır. ABD’de bu süreçte işsizlik rakamları hızla yükselmiş ve ekonomik durgunlukla birlikte enflasyon düşmüştür. Krizin etkileri global finansal araçlar, özellikle türev ürünler yardımıyla öncelikle gelişmiş ülkelere ve devamında gelişmekte olan ülkelere yayılmıştır. 2000’li yılların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere akan sıcak para, krizle birlikte bu piyasalardan çekilmeye başlamıştır. Özellikle cari açıklarını finansmanını sıcak para ile sağlayan ülkelere ekonomik krizin etkileri yoğun hissedilmiştir. Finans sektöründe görülen daralma, reel sektörün kredi kanallarını ve toplam talebin düşmesiyle gelir kanallarını tıkamıştır. Genel olarak belirsizliğin artması, hem bireysel hem de ticari aktörlerin bankacılık sistemine olan güvenini sorgulatmış ve ekonomik faaliyetlerini sınırlamıştır.

2012 yılı itibariyle piyasalarda normalleşme süreci başlamış ve sonraki süreçte bu durumun korunması hedeflenmiştir. 2013 Mayıs sonrası dönemde küresel para politikalarına dair yaşanan gelişmeler finans piyasalarındaki hareketlerin temel belirleyicisi olmuştur. Bu dönemde küresel ölçekte neredeyse tüm finansal varlıklarda yeniden fiyatlandırma yaşanmış ve gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarında çıkışlar gözlenmiştir. Bu süreçte TCMB, 1 haftalık repo faiz oranı, faiz koridoru, Türk lirası ve yabancı para likidite politikaları ve zorlu karşılık araçlarını aktif bir şekilde kullanarak küresel oynaklığın Türkiye ekonomisine olan olumsuz etkilerini sınırlamaya ve enflasyon görünümünde yaşanan bozulmayı gidermeye yönelik politikalar uygulamıştır (TCMB, 2017: 4).

2013 yılı Mayıs ayı sonrasında Türk lirasının değer kaybetmesi enflasyonu ve ekonomik beklentileri olumsuz yönde etkilemiştir. Enflasyonun kontrol altına alınabilmesi için 2014 yılı başından itibaren Merkez Bankası sıkı likidite politikası uygulayarak faizler kademeli olarak yükseltmiştir. Bunun etkileri ancak 2015 yılı ekonomisine yansımıştır. Kredi hacmi sıkı para politikasına rağmen kredilerin yıllık büyüme seyri olağan düzeyde olup cari işlemler dengesi iyileşmeye devam etmiştir (Yenigün, 2016: 101).

3. BASEL KRİTERLERİ

Sermaye, ‘Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı(TDK, 2006).’ anlamına gelmektedir. Bankaların ekonomide kilit konumda bulunması, bankalarda sermaye kavramına yeni görevler yüklemektedir. Burada söz konusu yalnızca kar amacıyla bir işletmenin devamlılığını sağlamak değil, ekonomide aracılık rolü üstlenen bankaların, iç içe geçmiş ilişkileri sekteye uğratmaması adına korunması gereken bir bütünlüğü ifade eder. Bir bankanın işlevlerini yerine getirememesi, mevduatlarını bankada değerlendirerek fon arz edenler ile gerek işletme sermayesindeki eksikleri banka kredileri ile tamamlayan, gerekse yeni yatırım yapmak amacıyla fon talep eden işletmeleri zor duruma sokar. Bu nedenle, bankaların sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmesi adına farklı ülkelerde farklı hesaplama yöntemleriyle bankacılık düzenlemeleri mevcuttur. Fakat uygulanan yöntem ve standartların farklılığı, piyasalarda tutarsız risk algılarının oluşmasına ve bankalar arasında regülasyonları daha esnek olan ülkelerin bankaları lehine haksız rekabet şartlarının doğmasına neden olmuştur. Özellikle 90’lı yıllarda Japon bankalarının yararlandığı bu eşitsizlik ve alınan yerel önlemlerin finans sistemlerinin sağlıklı işleminde yetersiz kalması, uluslararası bir işbirliğini kaçınılmaz kılmıştır. Beklentileri karşılamak üzere bankalara global çapta yol gösterici olan Basel kriterleri 1988 yılında yayımlanmış olup günümüzde 100’den fazla ülkede kabul görmektedir. Türkiye’de ise Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi tarafından 1988 yılında Basel I Kriterleri, 2004 yılında Basel II Kriterleri ve 2010 yılında da Basel III Kriterleri yayımlanmıştır.

3.1. Basel III Kriterlerinin Ortaya Çıkışı

Finansal krizler karşısında ödenen faturaların maliyeti, krizlerin önlenmesi yolunda yapılan çalışmaları teşvik etmektedir. 2008 mortgage krizi sonrası, kamu kurumlarının müdahalesi kaçınılmaz olmuş, açıklanan teşvik paketleri çerçevesinde verilen

garantiler ile sermaye destekleri, yalnızca ABD’de 8,5 trilyon dolar büyüklüğüne ulaşmıştır. Ortaya çıkan bu rakamlar ve kaotik ortam sonrası, finansal kurumların denetimin mekanizmalarının yetersiz olduğu anlaşılmış ve ek önlemlere ihtiyaç duyulmuştur.

Ayrıca yaşanan son kriz, sistemik risklerin tespit edilmesinde, finansal sistemde oluşan kırılmalıkların kontrol altında tutulmasında ve dışsal şokların sisteme olan olumsuz etkilerinin azaltılmasında, mevcut finansal düzenlemelerin, tek başına mikro riskleri azaltıcı politikaların ve mevduat güvence sisteminden oluşan finansal güvenlik ağlarının yetersiz kaldığını göstermiştir (TCMB,2010: 43).

Bununla birlikte, bir sistemi oluşturan tüm parçaların istikrarlı bir yapı arz etmesi zorunlu olarak sistemin tümünün istikrarlı bir seyir içerisinde olduğu anlamına gelmemektedir. Zira finansal bünyelerinde sorun olmayan tüm oyuncuların sistemde meydana getirebileceği “dışsallıklar” sistemin tamamı için ciddi kırılmalık yaratabilmektedir. Bu nedenle, esas olarak sistemin tekil unsurlarının sağlamlığını gözeten mikro riskleri azaltıcı politikaların tamamlayıcısı olarak sistemin tümünü gözeten makro riskleri azaltıcı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (TCMB, 2010: 43).

Bu ihtiyaçlar doğrultusunda basel II kriterlerinde kapsamlı bir revizyona gidilmiş ve Aralık 2009’da görüşe açılan yeni düzenlemeler üzerinde, Eylül 2010’da Merkez Bankaları ve denetim otoriteleri başkanlarınca uzlaşmıştır. Bunun üzerine komite Aralık 2010’da ‘Basel III: Likidite Riskinin Ölçüm Standartları ve Denetiminin Uluslararası Çerçevesi’ ile ‘Basel III: Daha Esnek Bankalar ve Bankacılık Sistemi için Düzenleyici Küresel Çerçeve’ başlıklarıyla yeni düzenlemeleri yayımlamıştır.

3.2. Basel III Kriterlerinin Kapsamı

Basel III kriterleri bankacılık sisteminin esnekliğini artırmak için yayımlanan, sermaye ve likidite kurallarını küresel çapta sıkılaştıran bir reform paketidir. Burada amaç, kaynağı ne olursa olsun ortaya çıkan şokları sönümleme kapasitesine sahip bir bankacılık sektörü inşa ederek, şok dalgasının yarattığı etkilerin reel sektöre yansımalarını engellemektir.

Krizden çıkarılan dersler sonucu oluşturulan bu kriterler, risk yönetimi ve finansal kurumlarının şeffaflığını artırmak suretiyle gerekli önlemleri içermektedir. Komite, özellikle krizin ülkelerarası geçişgenliğini kolaylaştıran sınır ötesi çapta faaliyet gösteren bankaların kademeli olarak denetiminin sıkılaştırılmasını içeren önlemleri pakete dâhil etmiştir.

Sonuç olarak programın temel hedefleri şu şekilde sıralanabilir;

- Olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II’ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- Asgari sermaye gereksinimindeki döngüsellik azaltmaya ve karşılık ayrılmasına yönelik olarak daha ileriye dönük bir bakış açısı getirilmesi,
- Risk yönetiminin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığını artıracak, banka bazında mikro düzenlemelerin getirilmesi,
- Bankacılık sektöründeki sistem bazındaki riskler üzerinde yoğunlaşarak, söz konusu risklerin zaman içinde döngüsel olarak güçlenmesine odaklanan makro yaklaşımlar getirilmesi(Dizdar ve Karakoç, 2010: 7).

Basel III kapsamında yapılan en önemli değişikliklerden birisi bankaların sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullandıkları sermaye tanımının değişmesidir. Yani basel III kararları kapsamında bankaların riskli işlemlerine paralel sermayelerinin de artırılması gerekmektedir. Bu da Basel II’ye göre daha fazla sermaye artırımını beraberinde getirecektir. Özellikle son finansal krizde Basel II uygulamalarının zayıf kaldığı likidite yeterliliği ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları gibi risk noktalarında basel III ile yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerle birlikte; Bankacılık-finans sisteminin finansal ve ekonomik şoklara karşı direncinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan düzenlemeler ise şunlardır;

- Asgari sermayenin kantitatif ve kalitatif yönden artırılması, asgari sermaye ihtiyacı standardının getirilmesi ve gerektiğinde sıkıntılı dönemlerde karşılık oranının artırılması,
- Asgari likidite oranlarına ilişkin düzenlemeler yapılması,
- Alım-satım hesaplarıyla ilgili sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılması,
- Karşı taraf kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin değişiklik yapılması,
- Sınır ötesi bankacılık kurallarının geliştirilmesi,
- Etkin bankacılık denetiminin yeniden gözden geçirilmesi ve standart denetim uygulamalarının geliştirilmesi(Taşpınar,2013).

Kriterlerin hedefleri doğrultusunda yapılan düzenlemeler açıkça ortaya koymaktadır ki; Basel III düzenlemeleri, basel II kriterleri gibi sistemi kökten değiştirici devrimsel kararlar değildir. Bundan ziyade

basel II'nin eksiklerini gidermeye ve yükümlülüklerini sıkılaştırmaya yönelik bir kurallar paketidir.

3.3. Basel III Kriterleri ile Getirilen Yenilikler

Basel III kriterleri ile birlikte getirilen yenilikleri sermayeye ilişkin yenilikler, sermaye tamponu uygulaması, kaldıraç oranı, karşı taraf riski ve likitide oranları şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bu yenilikler çalışmanın bu kısmında açıklanmaya çalışılmıştır.

3.3.1. Sermayeye İlişkin Yenilikler

Basel III kriterlerinde sermayeye ilişkin yenilikler nitel yenilikler ve nicel yenilikler olarak ikiye ayrılmıştır.

3.3.1.1. Nitel Yenilikler

Bankaların kriz durumlarında ihtiyaç duyduğu niteliği arttırılmış sermayeye yönelik düzenlemelerdir.

Bu düzenlemeler ile ana sermaye kalemi(Tier1), çekirdek sermaye ve ilave ana sermaye olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Çekirdek sermaye zarar karşılama potansiyeli yüksek unsurları içinde barındırmakta ve ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.

Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (Sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir (Cangürel vd., 2010: 5).

Ayrıca bundan böyle ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek toplam 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (Cangürel vd., 2010: 6).

Basel I ile asgari sermaye oranı %8 olarak belirlenmiş ve toplam sermayenin %50'lik kısmı tier1, diğer %50'lik tier2'den oluşmaktaydı. Bu düzenleme genel hatlarıyla basel II'de korunmaktaydı. Fakat basel III kriterleri ile katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği kuralı kaldırılmış ve toplam sermayenin %75'i tier 1 ve yalnızca %25'inin tier 2'den oluşması

kararlaştırılmıştır. Toplam asgari sermaye oranı ise değişmemiştir.

Yeni düzenlemeler ile tier 3 sermaye kavramı kaldırılmış ve katkı sermaye (Tier 2), bankanın yükümlülüklerini karşılayamadığı ve iflas riskiyle karşı karşıya olduğu durumda kullanılmak üzere, ana sermaye tarafından karşılanamayan daha düşük yükümlülüklerine karşı tutulacak sermaye miktarını ifade etmektedir.

3.3.1.2. Nicel Yenilikler

Sermayenin kalitesini arttırmaya yönelik yeniliklerin yanı sıra, niceliğini değiştirmeye yönelik uygulamalar ile risk dayanıklılığının artırılması amaçlanmıştır.

Bu suretle, komitenin reform paketinde, asgari çekirdek sermaye gereksinimi (common equity requirement) %2'den %4,5'e yükseltilmektedir. Buna ilave olarak bankaların; gelecekte ortaya çıkabilecek stresli ekonomik koşullara karşı, %2,5'luk bir sermaye tamponu da bulundurmaları gerekecektir. Dolayısıyla toplam çekirdek sermaye gereksinimi %7'ye ulaşmış olacaktır. Alım-satım portföylerine, türevlere ve seküritizasyona yönelik faaliyetler 2011'in sonu itibarıyla bu yüksek sermaye gereksinimi ile yapılmaya başlanacaktır (BDDK, 2010: 8).

3.3.2. Sermaye Tamponu Uygulaması

Basel III ile getirilen sermaye koruma tamponu çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye kademeli olarak eklenecektir. Söz konusu oranın 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak arttırılarak 2019 yılında %2,5 olarak nihai şeklini alması planlanmaktadır. Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilmesi planlanmaktadır. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımı üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir (Cangürel vd., 2010: 6).

Sermaye koruma tamponuna ilave olarak, basel komitesi makro iktisadi değişkenler sonucu ortaya çıkan sistematik risklerin etki alanını daraltabilmek adına bir takım önlemler almıştır. Bu önlemlerden biri ekonomik dalgalanmalara karşı % 0-2,5 oranında döngüsel sermaye tamponu bulundurulması gerektiğidir. Döngüsel sermaye tamponu finansal sistemlerin ekonomik gelişme ve daralma dönemlerinde, aşırı dalgalanmalar karşısında esnekliğin sağlanması amaçlanmıştır (Demirkol, Şenbayram,2014: 251).

3.3.3. Kaldıraç Oranı

Basel komitesi yalnızca risk ağırlıklı varlıklar üzerinden hesaplanan sermaye gereksinimlerinin yeterli olmadığı görüşündedir. Kriz öncesi bir dizi banka ve finansal kurum, kaldıraçlı işlemler nedeniyle borç stoklarını yükseltmelerine rağmen güçlü sermaye rasyolarına sahipti. Sonuç olarak, Basel komitesi mevcut riske dayalı sermaye gereksinimlerini güçlendirmek için ek bir önlem kabul etmiştir (King , Tarbert , 2011: 3).

Bu önlem sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranıdır. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (Ana Sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler) bulunacak olup 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren 'Birinci Yapısal Blok'a dâhil edilecektir (Cangürel vd., 2010:7).

Komite yeni getirilen kaldıraç oranı ile şunları hedeflemektedir;

- Bankacılık sektöründeki kaldıraç sınırlanarak finansal sisteme ve ekonomiye zarar verebilecek, istikrarı bozan kaldıraçlı işlem risklerini düşürmek,
- Riske dayalı ölçüyü basit, şeffaf ve bağımsız bir risk ölçütü ile tamamlayarak model riskine ve ölçüm hatasına karşı ek önlemler getirmektedir(BIS,2010).

3.3.4. Karşı Taraf Riski

Teknik detayları oldukça yüksek olan bu teklifte, bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilere dayanarak hesaplayacakları karşı taraf riski için ilave sermaye tutmaları amaçlanmıştır(Gürel vd., 2012: 22).

Basel II kriterlerinin eksik tarafı RAV (risk ağırlıklı varlıklar) modeli kullanılarak sermaye yeterliliğinin hesaplanmasıdır. Bu model alım satım varlıklarının belirli bir likiditeye dayandığını varsaymaktadır. Ancak 2008 finansal krizinde bankalar, türevler ve menkul kıymetleştirme ürünleri ile ticaret pozisyonlarını genişletmişler ve bu genişleme dayanak varlık ile üstlenilen risk arasındaki bağın kopmasına neden olmuştur (King , Tarbert , 2011:7). Bankalar daha fazla kar güdüsüyle hareket ederek, pozisyonlarının yarattığı muhtemel büyük kayıpları göz ardı etmişlerdir ve bilanço içi ve dışı kalemlerinde yüksek riskli fakat düşük likiditeye sahip varlıklara yer vermişlerdir. Basel Komitesi kriz sonrası ortaya çıkan bu tablo karşısında 'en kötü

durum senaryoları' karşısında sermaye yükümlülüğünün hesaplanması noktasında bir dizi yenilik uygulamaya koymuştur. Bunlar;

- Varsayılan risklere karşı stres testi,
- Kredi değerlendirme ayarları,
- Yanlış yönlü risk,
- Büyük kuruluşlar için varlık değeri korelasyonu,
- Teminatlı karşı taraftır.

3.3.5. Likidite Oranları

Basel III uzlaşısında likiditeye ilişkin olarak iki oran belirlenmiştir:

Likidite Karşılama Oranı: Bankaların 1 aylık dönemde likidite yapısını ölçüp yüksek kalitede likit varlıkların kötü durum senaryolarını karşılayabilme gücünü ölçen orandır. Bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi ile belirlenen bu oranın 1'den büyük olması gerekmektedir. Oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıklarının net nakit çıkışlarını (30 gün içerisindeki net nakit girişleri ile net nakit çıkışları arasındaki fark) karşılamada güçlük çekeceğini göstermektedir.

Net İstikrarlı Fonlama Oranı: Bankaların uzun vadeli likidite yapısını ölçerek, mevcut bilanço faaliyetlerinin uzun vadeli kaynaklarla fonlama gücünü ölçen orandır. Bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının, ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına bölünmesiyle oluşan oranın %100'den büyük olması gerekmektedir (Gürel vd., 2012: 22).

4. BASEL KRİTERLERİ PERSPEKTİFİNDE TÜRK BANKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Çalışmanın Amacı

Finansal derinliğin gün geçtikçe artması ve karşılaşılan krizlerin etkisinin tüm piyasalara kolayca kanalize olması, finans sisteminin en önemli aktörü olan bankalara özel ilgi ve denetim getirilmesine neden olmuştur. Dünyada kabul gören, bankacılık sisteminin şoklara karşı dayanıklılığını artırmaya yönelik hazırlanan basel kriterlerine uyum ise, uluslararası finans sistemine entegre olan bir ülkenin bankacılık sisteminin olmazsa olmazıdır. Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye'nin en büyük yedi bankasının basel III kriterlerine uyumu incelenmiştir. Söz konusu bankaların incelenmesi sonucu elde edilecek sonuçların; bu bankaların gerek aktif büyüklükleri, gerekse Türk bankacılık sistemi içerisinde uzun süredir faaliyet göstermeleri nedeniyle, sektörün genel anlamda basel III kriterlerine uyumunu yansıtacağı düşünülmektedir.

4.2. Çalışmanın Kısıtları

Bankalar, 2016 yılsonu mali verileri üzerinden solo bazda (bankacılık faaliyetlerine ilişkin) aktif büyüklüklerine göre seçilmiştir. Seçilen yedi bankanın 2014, 2015 ve 2016 yılına ait mali verileri üzerinden Basel III kriterleri uygulama takviminde belirtilen oranlar dahilinde, bugün itibarıyla durumları irdelenmiştir.

4.3. Çalışmanın Methodolojisi

Çalışmada, bilanço kalemleri yatay ve dikey analiz yöntemi birlikte kullanılarak değerlendirilmiştir. Sermaye yeterlilik oranı, likidite karşılama oranı ve kaldıraç oranı son üç yıllık konsolide mali verilerinden temin edilerek yatay analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Karlılık oranları ise solo bazda (ana ortaklık faaliyetleri bazında) incelenmiş ve yine yatay analize dayalı yorumlanmıştır. Bankaların konsolide mali verilerinin, ana ortaklık banka verilerine paralel seyretmesi ve gelir kazandırıcı asıl kaynağın, ana ortaklık faaliyetleri olması sebebiyle, solo bazda incelenen karlılık oranlarının, konsolide bazda değerlendirilen veriler ile birlikte değerlendirilmesinin sorun teşkil etmeyeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte incelemede kullanılan varsayımlar şunlardır;

- Basel III kriterlerinin, toplam risk ağırlıklı varlıklar tutarı üzerinden %2,5 oranında sermaye tamponu ve %2,5 oranında döngüsel sermaye tamponu olmak üzere, ilave %5'lik sermaye yükü getireceği varsayılmıştır. (Döngüsel sermaye tamponu Basel III kriterlerine göre % 0-2,5 arasında belirlenecek olup, üst sınırdan hesaplamaya dahil edilmiştir.)
- Basel III kriterlerinin ihtiva ettiği ve 2019 yılı itibarıyla uygulanacak oranların, halî hazırda uygulanıyor olması varsayımı altında bankaların ilave sermayeye ihtiyaç duyup duymadığı incelenmiştir.
- Bankalarca hesaplanan özkaynak tutarı ve sermaye yeterliliği standart oranları, resmi gazetede yayınlanan, 05.09.2013 tarih, 28756 sayılı 'Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik' ile 28.06.2012 tarih, 28337 sayılı 'Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik' çerçevesinde hesaplanmış olup, söz konusu yönetmelikler ile Basel II ve Basel III uygulamaları arasında ki farklar değerlendirilmeye alınmamıştır.
- Kaldıraç oranı Basel III kriterleri çerçevesinde 2019 yılında belirlenecek olup, test edilecek değer %3'tür. Bu oran çalışmada kaldıraç oranları değerlendirilirken referans alınan orandır.

- 21 Mart 2014 tarih ve 28948 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde, 'Konsolide ve konsolide olmayan toplam likidite karşılama oranı yüzde yüzden, konsolide ve konsolide olmayan yabancı para likidite karşılama oranı yüzde seksenden az olamaz.' şartı bulunmaktadır. Çalışmada LKO, konsolide toplam likidite karşılama oranı baz alınarak incelenmiştir.

Mevcut varsayımlar dahilinde incelenen bankalar şunlardır;

Kamu sermayeli mevduat bankaları; Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Özel sermayeli mevduat bankaları; Akbank T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Yabancı sermayeli banka; Türkiye Garanti Bankası A.Ş

4.4. Elde Edilen Bulgular Işığında Türk Bankalarının Değerlendirilmesi

Mevcut bankaların üç kategoriye ayrılarak, ağırlıklı ortalamaları üzerinden oluşturulan Tablo 1.de bankaların sermaye yeterlilik rasyolarının, kamu mevduat bankaları ve özel sermayeli mevduat bankalarında, son üç yıl içerisinde aşağı yönlü seyrettiği, yabancı sermayeli banka olarak tabloya dahil olan tek bankada ise yukarı yönlü seyrettiği görülmektedir. Bu noktada yabancı sermayeli özel bankanın Türkiye'nin en büyük 3. Bankası konumunda bulunduğu unutulmamalıdır.

Basel III kriterleri uyarınca, ana sermaye (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurları içeren çekirdek sermaye (common equity) kalemlerinin, risk ağırlıklı varlıklara oranı olan çekirdek sermaye yeterlilik oranı, 2019 yılı itibarıyla asgari %4,5 olarak sınırlanmıştır. Bu oran göz önünde bulundurulduğunda kamu mevduat ve özel mevduat bankalarının aşağı yönlü hareketlerine rağmen 2016 yılsonunda yakaladıkları %11,85 ve %11,67'lik oranların, asgari çekirdek sermaye oranı yükümlülüğünün çok üzerinde olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeli özel bankanın ise yukarı yönlü hareketi sonrası yakaladığı %13,63'lük oran ile diğerlerinin oldukça önünde olduğu görülmektedir. Ana sermayenin güçlü olması, Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankaların genel olarak, öz kaynakları içerisindeki ödenmiş sermaye, kar yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin, sermaye benzeri kredilere oranla daha yüksek olması sebebiyle daha güçlü çekirdek sermaye oranlarına sahip olduğu gerçeğini doğrulamaktadır.

Birinci kuşak sermaye yıllar içerisinde her üç banka kategorisinde çok sınırlı bir düşüş sonrası, çekirdek sermaye yeterlilik oranlarına yakın seyretmiştir. Basel III kriterleri uyarınca 2019 yıl sonu için öngörülen %6'lık oranın çok üzerinde bulunan bankalar, bu hususta ilave önleme ihtiyaç duymamaktadır.

Tablo 1. Türk Bankalarının Basel III Kriterlerine Göre Mali Tablolarının Analizi

Basel III Kriterleri	Yıllar	Kamu Mevduat Bankaları	Özel Mevduat Bankaları	Yabancı Sermayeli Özel Banka
Çekirdek Sermaye Yeterlilik Oranı	2014	13,25	12,81	12,86
	2015	12,3	12,07	12,88
	2016	11,85	11,67	13,63
1. Kuşak Sermaye Yeterlilik Oranı	2014	13,18	12,55	12,77
	2015	12,24	11,9	12,82
	2016	11,81	11,63	13,59
Toplam Sermaye Yeterlilik Oranı	2014	14,64	14,98	13,86
	2015	13,93	14,15	13,53
	2016	13,41	13,89	14,67
Likidite Karşılama Oranı	2014	-	-	-
	2015	94,2	111,68	116,04
	2016	88,91	113,62	108,97
Kaldıraç Oranı	2014	-	-	-
	2015	7,51	7,29	7,85
	2016	7,19	7,33	8,23

Bankaların bir aylık dönemde likidite yapısını ölçüp, yüksek kalitede likit varlıkların kötü durum senaryolarını karşılayabilme gücünü ölçen oran olan, likidite karşılama oranı, 2016 yılı için %70'le sınırlanmakla birlikte 2019 yılı itibarıyla asgari %100 olarak öngörülmüştür. Kamu mevduat bankaları, bu oran göz önünde bulundurulduğunda mevcutta yükümlülükleri karşılar nitelikte olmalarına rağmen, 2018 ve 2019 yıllarında belirlenen seviyeleri yakalamak adına, likit kalitelerini artırmaları gerekmektedir. Diğer kategoride bulunan bankalar ise LKO'nunu iyileştirici önlemlere, mevcut likit yapılarını korudukları sürece ihtiyaç duymayacaklardır

5. SONUÇ

Türk bankacılık sistemi 2000 ve 2001 krizlerinde ağır hasar almasına karşın, bu krizlerden gerekli dersler çıkarılmıştır. Kriz sonrası yeniden yapılandırılan ekonomide sert tedbirler alınmış, siyasi

ve ekonomik istikrar ortamının sağlanmasıyla birlikte ekonomi tekrar rayına oturtulmuştur. 2001 yılında dip yapan Türkiye ekonomisi, takip eden yedi yıl boyunca ortalama %5,9 büyüme oranı yakalanmasına karşın, 2009 yılında krizin etkileri ekonomide ciddi şekilde hissedilmiş, ekonomi %4,7 küçülmüştür. Yine aynı dönemde özel yatırımlar azalmış, ihracat ise %20 oranında daralmıştır.

Türkiye ekonomisinde görülen kötüleşmeye karşın, BDDK'nın almış olduğu pro-aktif önlemler ve belirlenen yüksek oranlı ve kaliteli sermaye yapısı, bankacılık sisteminin bu süreçte sağlığını kanıtlamıştır. Kriz sonrası, dünya çapında trilyon dolarları bulan yardım paketleri açıklanmasına rağmen, Türkiye, OECD ülkeleri arasında bankacılık sektörünün kamu desteğine ihtiyaç duymadığı tek ülke olmuştur.

Türkiye'nin basel tarihçesini incelediğimizde, OECD üyesi olması nedeniyle basel I kriterlerine uyum konusunda sıkıntı yaşanmamıştır. Basel II kriterlerinin yayımlanmasıyla birlikte uyum sürecini hızlandırma amaçlı çalışmalar yapılmış ve nihayetinde "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması" çalışmaları kapsamında hazırlanan Basel II düzenlemeleri 28/06/2012 tarih ve 28337 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2000'li yılların başında yaşanan krizler sonrası tanzim edilen Türk bankacılık sistemi, sermaye yapısı anlamında güçlü görünmesine rağmen, özellikle basel II kriterlerine ne derece uyumlu olduğu bir soru işaretiydi. Bunun temel nedeni basel II külliyatının mevcut bankacılık sisteminin esaslarını değiştirmesi ve risk algısına farklı bir bakış açısı getirmesidir. Bununla birlikte, bankacılıkta klasik sermaye yeterlilik hesaplama yöntemlerinin, günümüzde hızla değişen ve gelişen finans piyasalarının doğurduğu riskleri açıklamada yetersiz kalması nedeniyle, yeni hesaplama yöntemlerine banka bilançolarının ne derecede uyumlu olduğunu tahmin etmek zorlaşmıştır. Bu soruyu cevaplamak ve basel II kriterlerinin bankaların sermaye yeterlilikleri üzerinde muhtemel etkilerini ölçmek adına üç adet sayısal etki çalışması yapılmıştır. Bunların ilki olan QIS-TR1 çalışması aralık 2004'te açıklanmış ve %28,84 hesaplanan sermaye yeterlilik oranı 12 baz puanlık düşüşle %16,87'ye gerilemiştir. Temmuz 2007'de yapılan ikinci çalışmada bu oran %19,31'den %13,68'e düşmüştür. Son olarak mart 2011'de yayınlanan rapora göre %18,35 olan oran, %16,95 olarak hesaplanmıştır. Bankaların sermaye yeterliliklerinin basel II kriterleri uyarınca düşmesinin temel nedeni; Mevcut yaklaşımda %0 risk ağırlığında yer alan yabancı para cinsinden T.C. Hazinesi menkul kıymetlerine, standart yaklaşım kapsamında Türkiye'nin kredi derecelendirme notunun 4. kredi

kalitesi kademesine tekabül etmesinden dolayı %100 risk ağırlık uygulanmasından kaynaklanmaktadır (BDDK, Q1s-Tr3: 2).

Basel III kriterleri çerçevesinde ise henüz basel II sürecinde olduğu gibi ciddi adımlar atılmamıştır. Bunda basel III kriterlerinin, basel II kriterlerinin eksiklerini gidermeye çalışan ve devrimsel olmayan kurallar içermesi neden olarak gösterilebilir. Buna rağmen, basel III kriterlerine uyumun geciktirilemeyeceği, 2007 krizinin gerek dünya ekonomisi gerekse Türkiye ekonomisine verdiği zarardan anlaşılmaktadır. Türk bankacılık sisteminin basel II' kriterlerine uyumu ve 2007 küresel krizinde gösterdiği yüksek performansı göz önünde bulundurulduğunda aynı başarıyı basel III kriterlerine uyum konusunda da göstereceğine dair genel bir kanı bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektörünün Basel III kriterleri perspektifinde değerlendirmek üzere yapılan ve aktif büyüklüğü bakımından Türkiye'nin en büyük yedi bankası içeren çalışmanın sonuçları özetle şu şekildedir;

Kamu mevduat bankaları ile özel mevduat bankaları çekirdek sermaye, 1. Kuşak sermaye ve toplam sermaye oranlarında kısıtlı gerilemelere rağmen, basel III kriterlerinde öngörülen sınırlamaların oldukça üzerinde seyretmektedir. Yabancı sermayeli özel banka pozitif ayrışmakla birlikte, diğer iki kategori ile dramatik bir fark bulunmamaktadır. LKO oranı kamu sermayeli mevduat bankaları için geliştirilmesi gereken yön olarak göze çarpmakla birlikte, kaldıraç oranı göz önünde bulundurulduğunda her üç kategoride bulunan bankaların ilerleme kaydetmesi gerekmektedir. Bu noktada Kamu sermayeli mevduat bankaları LKO'nun aksine diğer kategorilerin bir adım önünde bulunmaktadır. Sonuç olarak, kategorize edilen bankaların, Türk bankacılık sisteminin genel seyrine paralel hareket ettiği ve mevcut mevzuatlar dahilinde geliştirilmesi gereken yönleri bulunmasına rağmen yükümlülüklerini karşılar nitelikte buldukları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Al, H. (1998). Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi - Tanzimata Kadar Osmanlı Devletinde Bankacılık Faaliyetleri. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*(1), 88.
- Altuğ, O. (1996). *Banka İşlemleri Muhasebesi*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Ay, İ. C. (2010). *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türk Finans ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Düzenlenmesi*.

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. İstanbul.

- BIS, (2010) *Basel III: A Global Regulatory Framework For More Resilient Banks and Banking Systems*. Erişim Adresi https://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf
- Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U., Kaycı, İ., Atalay, S., (2010). *Sorularla Basel III*, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, 1-26.
- Çankaya, F., & Öz, M. (2001). *Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi: Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği; Yayın No: 221.
- Çivi, H. (1985). *Türkiyede Bankacılık; Teori, Uygulama ve Sonuçları*. Ankara: Fon Matbaası.
- Gürel, E., Demir, N. ve Bulguncu Gürel, E.B. (2012). *Basel III Kriterleri. Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, (3-4), 16-28.
- Diñer, A. (2006). *Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler*. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara: DPT Yayınları, Yayın No:2697.
- Demirkol, Ö. F. ve Şenbayram, E. (2014). *Basel III Uzlaşısı ve Ekonomik Boyutu*. Erişim Adresi <http://dergipark.gov.tr/ksusbd/issue/10291/126238>
- Dizdar Karakoç, S. (2010) , *Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz*, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, 1-28.
- Erdem, E. (2006). *Para ve Banka*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları.
- Geylan, R. (1985). *Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticaret Bankalarının Temel Yönetim Sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gökçen, B. (2012). *2001 - 2010 Basel II Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Günel, M. (2001). *Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Keskin, E., İnan, E. A., Mumcu, M. ve Erdönmez, P. (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi "1958-2007"*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Kıraç, F. (2008). *Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Basel II Uygulamaları ve Eğitimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- King, P. ve Tarbert, H. (2011). *Basel III: An Overview, Banking and Financial Services Policy Report*, 30(5), 1-18.
- Oksay, S. (2003). Türk Bankacılık Sisteminin Gelişiminin, Dünya Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi ve Günümüzde Yaşanan Yapısal Sorunların Tespiti. *Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*(1), 48.
- Parasız, İ. (2000). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2007). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Sağlam, S. Ö. (2010). Türk Bankacılık Sisteminin Avrupa Birliği Bankacılık Sistemine Entegrasyonu ve Basel III Uzlaşısı.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, S. (2004). Ticari Bankalarda Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, H. (2000). *Türkiye Ekonomisi (Tarihsel Gelişimi - Bugünkü Durumu)*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Taşpınar G., (2013) Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Dünya Gazetesi*. Erişim Adresi <https://www.dunya.com/gundem/basel-iii-kriterleri-ve-turk-bankacilik-sistemine-etkileri-haberi-199777>
- TCMB, (2010). *Finansal İstikrar Raporu*, Sayı:11, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, ISSN:1305-8584, 58-60.
- TCMB. (2017). 2016 Yılı Para ve Kur Politikası. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Erişim Adresi <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e892e880-3d81-4445-8b3a-c12a252172f9/2016ParaveKur.pdf>
- TDK. (2006).Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü Erişim Adresi http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama
- Urgancı, H. (1982). *Para ve Banka*. Ankara: Önder Matbaası.
- Uyar, S. (2003). *Bankacılık Krizleri*. Ankara: Ziraat Matbaacılık.
- Yenigün, G. (2016). Basel III Kriterleri Kapsamında Bankalarda Likitide Riski Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, O. (2004). Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler, *Dış Ticaret Dergisi*, Dış Ticaret Müsteşarlığı, 30(9), 1-13.